

Rövid összefoglaló a Be Smart Seniors (BESS) projekt 60 évnél idősebb felnőttek informatikai eszközök használatát vizsgáló magyarországi felmérés eredményeiről

Be Smart Seniors

Corvus Kft.

2019. február

2018-1-HU01-KA204-047754

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Tartalomjegyzék

Bevezető.....	3
A projekt háttere:	3
A projekt célcsoportja:	3
A projekt célja:.....	3
A felmérés célja, háttere:	4
A kérdőív felépítése, az adatfelvétel	5
Előzetes várakozások, hipotézis	6
A felmérés eredményei	7
Demográfiai adatok	7
Internet használat	8
Tanulási preferenciák	11
Tanulás, számítógép használat.....	14
Következtetések	16

Bevezető

A Be Smart Seniors (BESS) projekt az Európai Unió 2014-2020 között futó Erasmus+ elnevezésű oktatási, képzési, ifjúsági és sport programjának a támogatásával valósul meg 2018. októbere és 2020 szeptembere között. Az Erasmus+ pályázatok magyarországi koordinációját a Tempus Közalapítvány látja el.

A projektet megvalósító konzorcium az alábbi szervezetekből áll:

Corvus Kft. - projekt koordinátor (Magyarország)

Andragoski zavod Maribor - Ljudska univerza (Szlovénia)

KarrierSuli Oktatási Alapítvány (Magyarország)

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU (Finnország)

Nyugdíjasok Egyesülete Pécs (Magyarország)

Anthropogogik Brändle (Liechtenstein)

Prompt-H Kft. (Magyarország)

A projekt háttere:

Az Európai Unió a társadalom elöregedését a legnagyobb kihívásnak tekinti, amivel a 21. században minden európai ország, így Magyarország is meg kell birkózzon. Modern online szolgáltatások, infokommunikációs technológiák segítséget nyújthatnak abban, hogy az idős korú felnőttek rétege ne szakadjon le a fiatalabb generációtól, megőrizhessék önállóságukat, megszokott életvitelüket és új lehetőségeket, interaktív kapcsolatokat alakíthassanak ki. Megfelelő informatikai ismeretek birtokában ezek a technológiák az életminőség megőrzésének fontos eszközévé válhatnak és enyhíthetik a generációk közötti távolságot (Ageizmus).

A projekt célcsoportja:

A projekt célcsoportját a 60 évnél idősebb felnőttek képezik elsődlegesen a projektet megvalósító országokban.

A projekt célja:

A projektet megvalósító partnerség négy cél megvalósítását tűzte ki:

- Egy intergenerációs tanulási modell kidolgozása, mely elsődlegesen a 60 évnél idősebb felnőttek fiatal hozzátartozóit szólítja meg annak érdekében, hogy az idősebb hozzátartozót alapvető informatikai ismeretek megszerzéséhez segítsék hozzá, elősegítve ezzel első lépéseiket az önálló életvitelüket támogató online szolgáltatások megismerésében.

- Online videó tananyag gyűjtemény létrehozása a projekt célcsoportjának igényeihez igazodó témákban. Ezek a rövid anyagok a speciális pedagógiai, andragógiai igények figyelembevételével nemzetközi, illetve ország specifikus témákat dolgoznak fel. Céljuk az idős személyek életvitelét segítő szolgáltatások, technológiák bemutatása, azok használatának oktatása.
- Online tanulási környezet létrehozása, melyben az idős korú felnőttek könnyen megtalálhatják az egyéni igényeiknek megfelelő tananyag csoportot, oktató anyagot. A felület alkalmas lesz közösségi funkciók kiszolgálására, kapcsolattartásra.
- Rövid útmutató a célcsoport számára arról, hogy a rendelkezésükre álló egyszerű eszközökkel hogyan tudják elkészíteni saját oktató anyagaikat hobbijukról, hogyan tudják megosztani emlékeiket tudásukat másokkal (pl. blog formájában) egy adott témában átadva ezzel ismereteiket, élettapasztalatukat a fiatalabb generációknak.

A felmérés célja, háttere:

A jelen összefoglalóban bemutatott felmérés a projekt indokoltságát, szakmai megalapozását, az előzetes hipotézisek helytállóságának a bizonyítását szolgálják.

A felméréssel idős korú felnőttek informatikai eszköz használatát és az azzal kapcsolatos elvárásaikat, tanulási preferenciáikat vizsgálja.

Az ebből nyert eredmények az intergenerációs tanulási modell koncepciójának a helyességét és a tananyag fejlesztés irányát, súlypontjait hivatott alátámasztani.

A kérdőív felépítése, az adatfelvétel

A kérdőív 99 kérdést tartalmazott és az alábbi témakörök köré szerveződtek a kérdései:

- Demográfiai adatok
- Internet használat
- Tanulási preferenciák
- Tanulás, számítógép használat

A kérdőívek felvétele 2018 decembere és 2019 januárja során zajlott le valamennyi résztvevő országban.

Magyarországon a pécsi Nyugdíjas Egyesület tagjai, a Karrier Suli Oktatási Alapítvány munkatársai és a Corvus Kft. munkatársai végezték el hagyományos papír alapú kérdőívek felhasználásával Pécsen, Budapesten és Gödöllő szűkebb vonzáskörzetében.

A hagyományos papír alapú kérdőív - habár jelentősen lecsökkentette a potenciálisan begyűjthető válaszok számát - mindenképpen célravezetőnek tűnt számunkra, mivel így olyan személyektől is kaphattunk válaszokat, akik nem rendelkeznek magabiztos informatikai ismeretekkel. Ezen személyek válaszait és preferenciát különösen fontosnak tartottuk, hiszen éppen az ő esetükben válthatja ki a projekt a legnagyobb változást az IT eszközök használatában.

A Turku Egyetem finn szakértőinek szakmai irányítása (ami egyben a szakmai megfeleléség garanciája is volt) mellett egy jól körülhatárolt és a feltárni kívánt motivációkat, érdeklődési területeket, képességeket szakszerűen feltérképező, professzionális kérdőív született. A kérdőív kiértékelésének eredményei biztosíthatnak bennünket arról, hogy tisztán lássuk az idős korúak irányultságát és igényeit a projekt céljaival összhangban. Igyekeztünk olyan válaszadókat bevonni a felmérésbe, akik életkoruk, családi hátterük és informatikai eszközellátottságuk folytán potenciális felhasználóivá válhatnak a későbbiekben kifejlesztendő tananyagoknak.

Előzetes várakozások, hipotézis

Várakozásaink szerint a célcsoportba tartozó személyek döntő többsége rendelkezik internet kapcsolattal. Az Eurostat felmérése szerint az európai háztartások több, mint 85%-a rendelkezik internet hozzáféréssel és ez az arány a KSH adatai szerint Magyarországon is 83%, azaz nincs érdemi különbség.

Felnőttképzési tapasztalatunk alapján az idősebb generáció tagjai a hagyományos, desktop eszközök használatát preferálják azzal együtt, hogy a modern okos telefonok rohamosan nyernek teret ebben a korcsoportban is.

A célcsoport tagjai várakozásaink szerint jellemzően nem formális tanulás keretében szereztek informatikai ismereteiket, ezért azok sok esetben néhány program, honlap, szolgáltatás használatára korlátozódnak. Ez alól kivételt képezhet a 60-65 év közötti korosztály, melynek tagjai gyakran még aktív munkavállalók és az IT eszközök rohamos elterjedésekor szakmai karrierjük derekán jártak, így körükben nagy számban találhatóak igen gyakorlott számítógép és internet felhasználók.

Várakozásaink szerint a célcsoport tagjai nem preferálják a formális tanulási utakat (tanfolyamok, tréningek) ellenben szívesen veszik igénybe olyan személyek segítségét, akikkel bizalmi viszonyban vannak. Preferálják a cél orientált, egy adott probléma, feladat megoldására koncentrááló rövid tananyagokat és igénylik a gyakorlási lehetőséget.

A felmérés eredményei

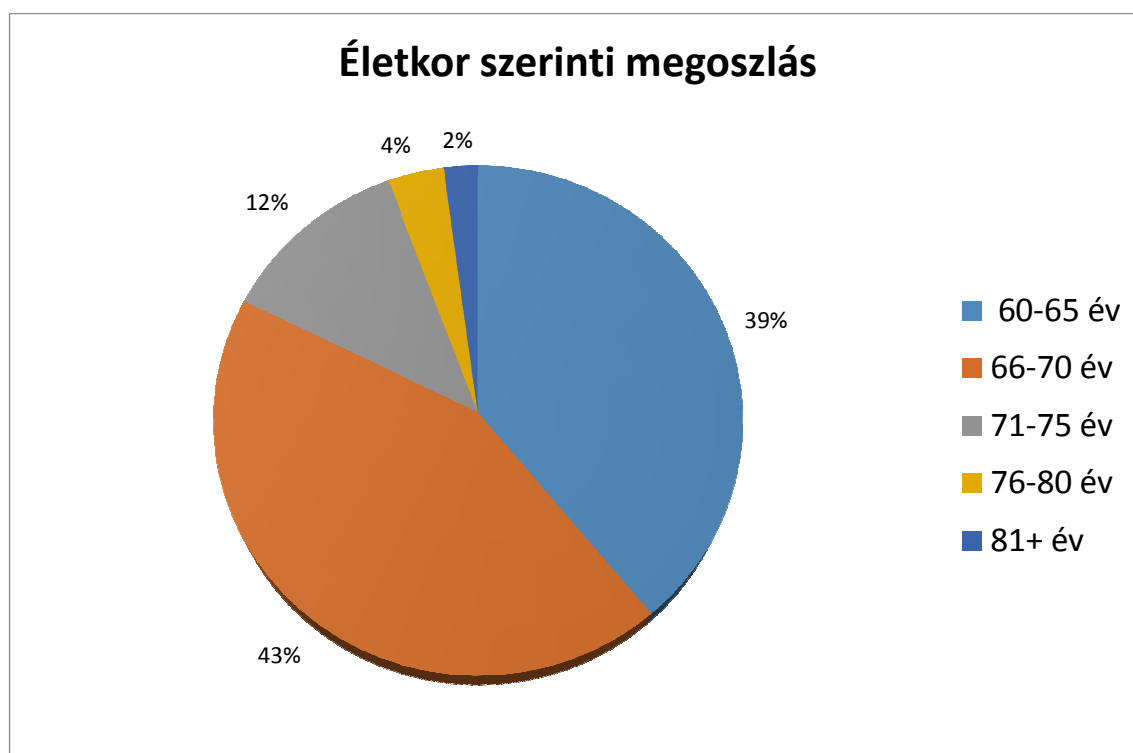
A felmérés során kapott adatok legfontosabb eredményeit és következtetéseit az alábbiakban foglaljuk össze.

Demográfiai adatok

A kérdőíveket összesen 141 fő töltötte ki.

A válaszadók 70.2%-a nő, 29.8%-a férfi volt.

A válaszadók korcsoport szerint az alábbi megoszlást mutatták:

A válaszadók 95%-a legalább középiskolai végzettséggel rendelkezik. 24.8%-uk jelenleg is dolgozik, 75.2%-uk nyugdíjas.

Lakóhely szempontjából 17.7%-uk faluban, 71%-uk városban míg 11.3%-uk Budapesten lakik.

A demográfiai adatok alapján látható, hogy a nők illetve a 60 és 70 év közötti korosztály felülreprezentált a válaszadók között.

Ez a felmérés céljai szempontjából álláspontunk szerint nem tekinthető hátránynak. A nők tanulási hajlandósága, motiváltsága lényegesen magasabb a férfiakénál. A 60 és 70 év közötti

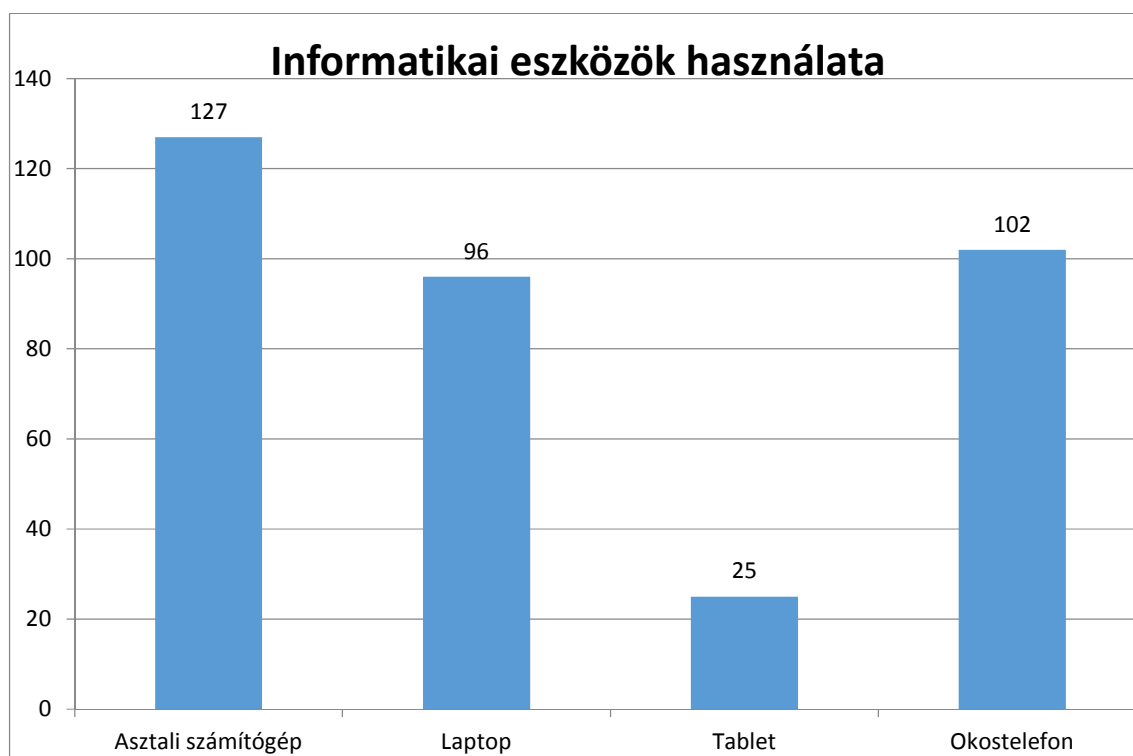
korosztály tanulási preferenciáinak a megismerése a projekt sikeressége szempontjából a leglényegesebb korcsoportról szolgáltat adatokat.

Internet használat

A válaszadók 99.2%-a rendelkezett internet kapcsolattal.

Ez az adat teljesen nyilvánvalóan nem reprezentálja a teljes célcsoport tényleges internet hozzáférését, de a felmérés szempontjából nyilvánvalóan olyan válaszadóktól szerettünk volna adatokat gyűjteni, akik később potenciális felhasználói lehetnek a projekt eredményeként megvalósuló termékeknek.

A válaszadók az alábbi arányban használtak különféle típusú informatikai eszközöket:

A válaszadók jellemzően több informatikai eszközzel rendelkeztek. Legnagyobb számban hagyományos asztali számítógépet használnak, de várakozáson felül magasnak találtuk az okostelefonnal rendelkezők számát, amire kézenfekvő magyarázat a 60 és 70 év közötti, magasabb iskolázottságú korosztály képviselőinek magas száma a mintában.

Figyelemre méltó adat a tabletet használók igen alacsony aránya. Ez az eredmény a fejlesztés alapjául szolgáló platform meghatározása tekintetében kulcsfontosságú információ: habár a technológiai fejlődés egyértelműen a mobil eszközök térnyerése felé mutat, jelenleg hazánkban még mindig **a hagyományos desktop eszközök a meghatározóak a projekt célcsoportja körében.**

A válaszadók informatikai tudásukat 82%-ban közepesnek vagy annál magasabb szintűnek értékelték. Ehhez az adat értékeléséhez hozzátartozik, hogy a kérdőívben a közepes tudás

meglétét az email küldés ismeretéhez kötöttük és teljes mértékben a válaszadó szubjektív önértékelésén alapult, hogy milyen szintet jelölt meg.

A megkérdezettek 18,4%-a részt vett korábban valamilyen informatikai tanfolyamon. Felük jellemzően családi, baráti segítséggel sajátította el informatikai tudását.

A megkérdezettek 85%-a legalább naponta egy órát tölt internethasználattal, 4%-uk viszont nem használja napi rendszerességgel azt. A válaszadók fennmaradó része kevesebb, mint napi egy órát tölt internetezéssel.

A kérdőív több, mint 20 kérdésével azokat a online tevékenységeket, szolgáltatásokat próbáltuk meg feltérképezni, amelyeket a válaszadók rendszeresen használnak, vagy amelyeket megfelelő ismeretek birtokában használnának.

Az itt gyűjtött információk elsődlegesen az online videó tananyagok témaköreinek a kiválasztása során kerülnek hasznosításra.

A felsorolt online szolgáltatások közül a válaszadók egy négy fokú skálán adhatták meg azt, hogy az adott szolgáltatás érdekli-e őket egyáltalán, ritkán vagy gyakrabban használják-e, illetve megfelelő ismeretek birtokában használnák-e az adott programot.

A kapott válaszok alapján azt tapasztaltuk, hogy még nem elterjedt, a megkérdezettek körében az olyan praktikus, és kényelmes ügyintézés jelentő gyakorlat, mint az online szállásfoglalás, az elektronikus ügyintézés állami szervek előtt, a tömegközlekedésre való jegyváltás. Ez kívül esik a válaszadók érdeklődési körén.

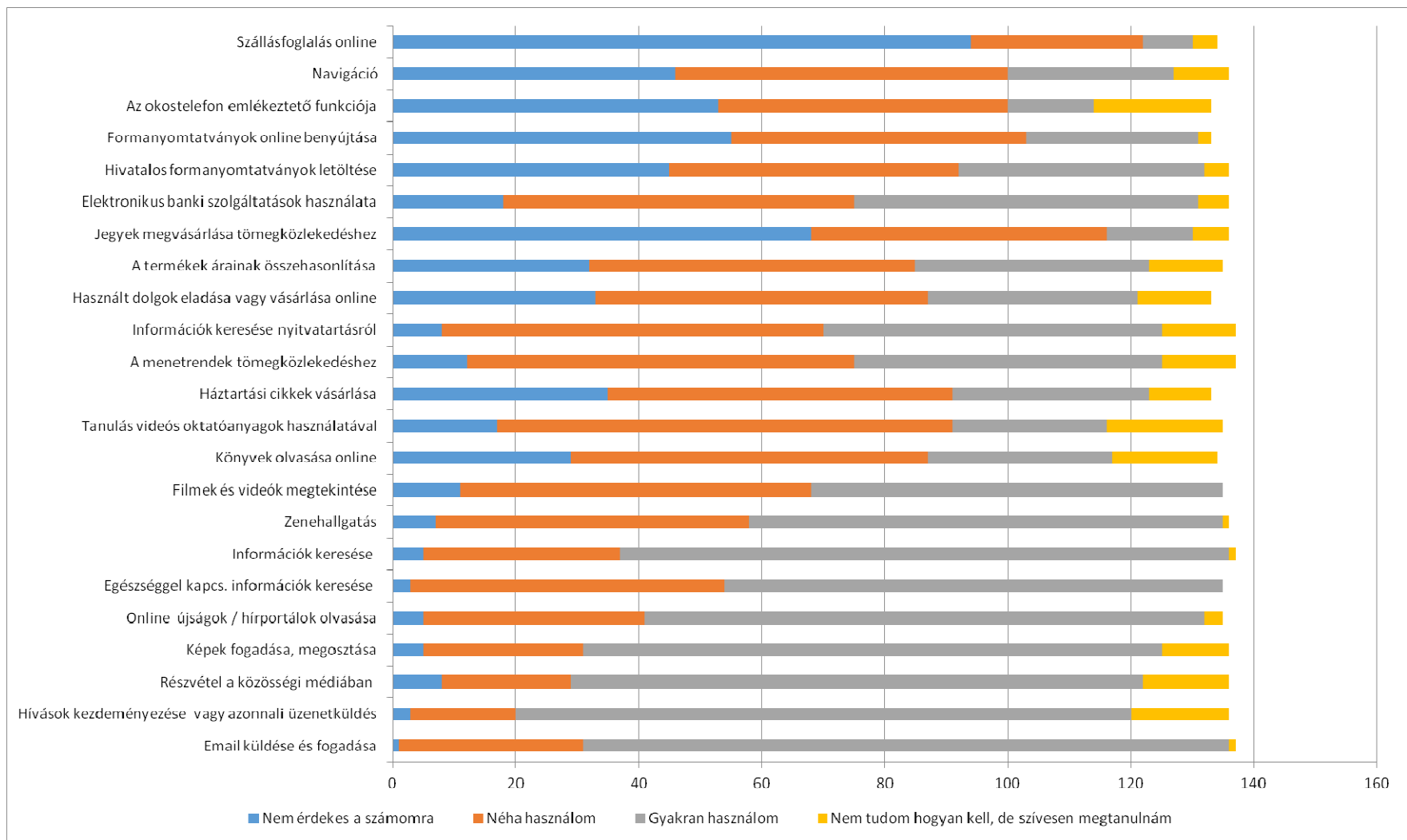
A ritkábban vagy gyakrabban használt legelterjedtebb online szolgáltatások körébe az alábbiak tartoztak: email küldés, képek megosztása, internetes hívások kezdeményezése (pl. Skype használatával), a közösségi média használata és a kereső szolgáltatások igénybe vétele (pl.: Google) voltak.

A projekt szempontjából legérdekesebb azoknak a szolgáltatásoknak a köre volt, ahol a válaszadók érdeklődésüket fejezték ki abban a tekintetben, hogy megfelelő ismeretek birtokában használnák az adott szolgáltatást.

Ebbe a csoportba az alábbi szolgáltatások tartoztak: emlékeztető funkciók használata okostelefonon, menetrendi információk keresése, elektronikus könyvek olvasása, közösségi média használat, online vásárlás és a hozzá kapcsolódó szolgáltatások és képmegosztó szolgáltatások voltak.

Célunk volt felmérni a megkérdezettek online tanulási hajlandóságát, mely várakozásainkon felül pozitív eredményt hozott. Csupán a megkérdezettek 12%-a volt elutasító a tanulás ezen formájával szemben, többségük vagy használja már ezt a szolgáltatást vagy szívesen megtanulná.

Az érdeklődési és felhasználási területekre adott válaszok az alábbi megoszlást mutatták:

Tanulási preferenciák

A következő kérdéscsoport a válaszadók tanulással kapcsolatos elvárásait vizsgálta.

Első körben azt szeretnénk volna megtudni, hogy a megkérdezettek új informatikai készség tanulásakor mit tartanak fontosnak.

Vizsgáltuk, hogy az egyéni vagy a csoportos tanulás a vonzóbb a célcsoport számára, mennyire részletes vagy célorientált ismereteket szeretnének kapni. Rákérdeztünk az önálló gyakorlás és a tanulásra szánt idő témakörére is.

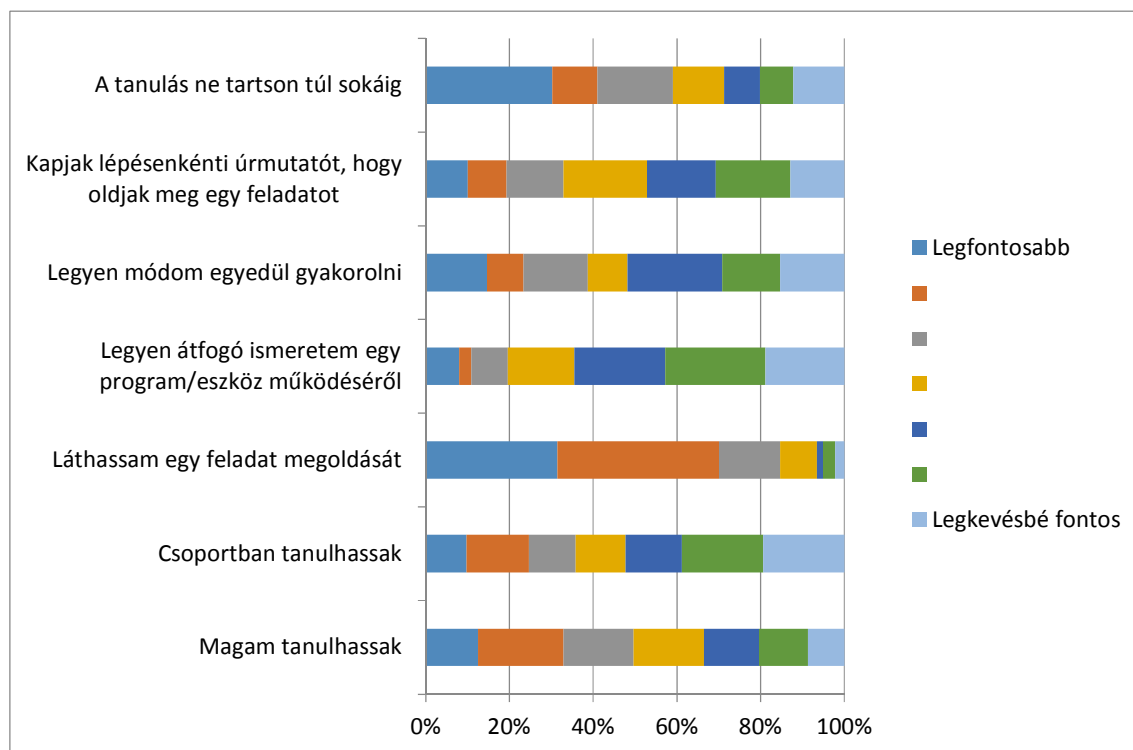
A válaszok alapján a következő megállapítások tehetők:

A megkérdezettek az egyéni tanulást preferálják. Fontosnak tartják, hogy a feladat megoldásáról részletes bemutatót kapjanak, amely lépésenként követhető módon mutatja be a teendőket.

Ugyanakkor a megkérdezettek nem tartották annyira lényegesnek, hogy egy program vagy szolgáltatás felhasználásával kapcsolatosan átfogó ismeretekre tegyenek szert, azaz a praktikus, jól használható ismereteket preferálják.

Sok válaszadó fontosnak tekintette az önálló gyakorlás lehetőségét és többségük, ha lehet nem szánna sok időt az új ismeretek elsajátítására.

A tanulási preferenciákra adott válaszok megoszlását az alábbi ábra mutatja be:

A felmérés következő kérdései arra keresték a választ, hogy a megkérdezettek új informatikai ismeret tanulásakor milyen formában preferálják az ismeretek megszerzését. A lehetséges válaszok az önálló próbálkozástól a tanfolyami részvételen át a rokonok segítségének az igénybevételéig terjedtek.

A tervezett fejlesztések szempontjából kritikus elem volt ezeknél a kérdéseknél, hogy a megkérdezettek milyen mértékben preferálják a fiatalabb rokon, barát segítségének az igénybevételét, illetve, hogy mereven elutasítják-e az online video tananyagok használatát.

A kimagaslóan legpreferáltabb tanulási módszer az önálló tanulás ("Megpróbálok magam rájönni") és a fiatalabb barát, rokon segítségének az igénybevétele. A válaszadók a tanfolyamon való részvétel lehetőségét jellemzően nem preferálták. A többi tanulási módszer közül talán az interneten való keresés és a hasonló korú személy segítségének az igénybevétele mutatott még jelentősebb támogatottságot.

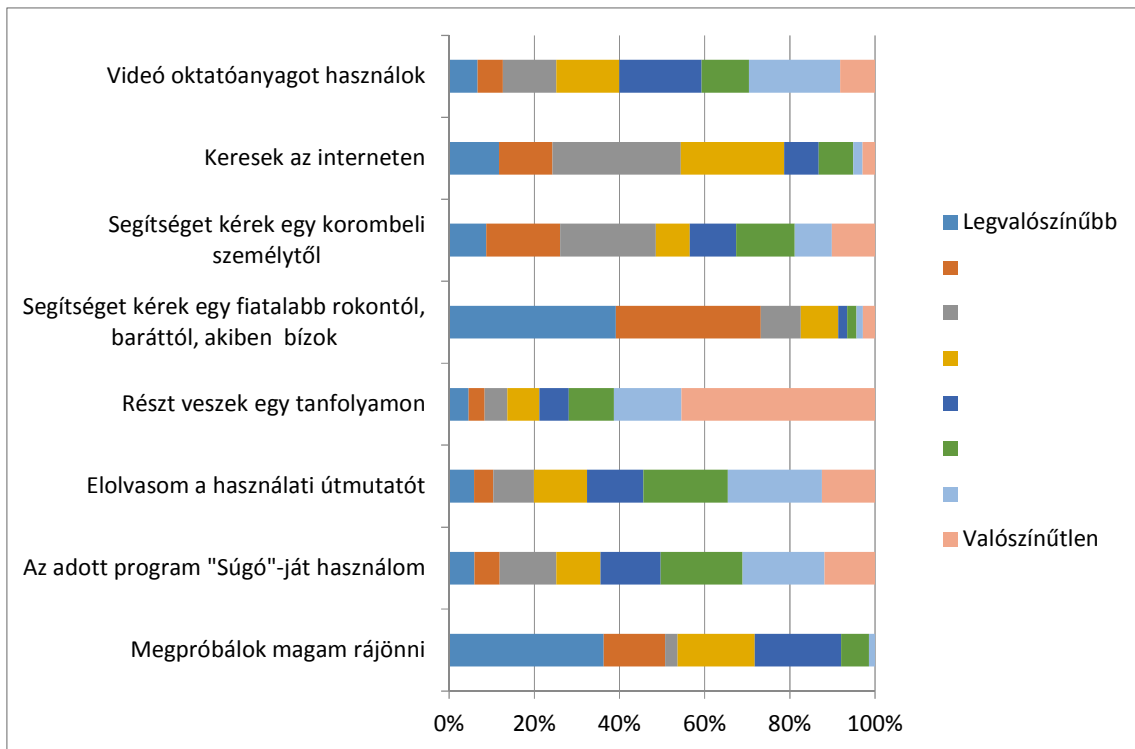
Az online video tananyag igénybevételének a lehetősége vegyes megítélés alá esett a válaszadók körében. Csupán 9%-uk mondta azt, hogy a legvalószínűbben ilyen módszerrel próbálna új ismereteket tanulni, ugyanakkor a határozottan elutasítók aránya is csupán 11%- volt. Összességében azt állapítottuk meg, hogy a válaszadók cca 25%-a sorolta a három legvalószínűbb módszer közé ezt a tanulási formát.

Tekintettel arra, hogy a legvalószínűbb tanulási módszer a válaszok alapján a fiatalabb rokon/barát segítségének az igénybevétele volt ennél magasabb támogatottsági arányt reálisan nem remélhattünk ennek a tanulási formának a tekintetében.

Összefüggéseiben vizsgálva a kapott válaszokat azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a célcsoport számára egy olyan **kombinált oktatási formát kell kidolgozni**, amely keretében a szükséges alapokat egy fiatal segítő közreműködésével sajátíthatják el és a kellően megszilárdított, magabiztos alapok birtokában várható az, hogy igénybe vegyék az online tanulási formákat.

Ugyanakkor az a magas hajlandóság, hogy a megkérdezettek "maguk" jöjjenek rá dolgokra igenis bizakodással tölthet el bennünket az elképzelésünk helytállóságát illetően, hiszen ebbe az önálló problémamegoldó attitűdbe jól illeszthető egy célirányos, jól strukturált videó learning tananyag gyűjtemény.

Az egyes kérdéseket és az adott válaszok megoszlását az alábbi ábra mutatja be:

Az előző kérdéshez kapcsolódóan azt is megkérdeztük a válaszadóktól, hogy a fenti módszerek közül (függetlenül azok igénybevételi valószínűségétől) melyik módszert tartják a leghasznosabbnak.

Ezen válaszok esetében nem találtunk jelentős eltérést az igénybevételi valószínűséget firtató előző kérdésünkhöz képest, vagyis a megkérdezettek nem kényelmi, vagy más egyéb okokból választanak egy adott tanulási formát, hanem az adott módszer hasznosságában bízva választják azt.

A projekt szempontjából messze legfontosabb adat, hogy a fiatal segítő igénybevételét messze a leghasznosabbnak tartják a válaszadók, azaz érdemi segítséget jelenthet egy idős felnőtt számára ez a tanulási módszer. Ugyanakkor azt is látnunk kellett, hogy a video tananyagok nem véletlenül szerepelnek gyengén az előző kérdésre adott válaszok között: a megkérdezettek 40%-a szerint a három legkevésbé hasznos tanulási módszernek minősítette ezt a tanulási módszert. Itt nyilvánvalóan jelentős didaktikai innovációra van szükség ahhoz, hogy a célcsoport igényeihez jobban igazodó tananyagot állítsunk elő.

Tanulás, számítógép használat

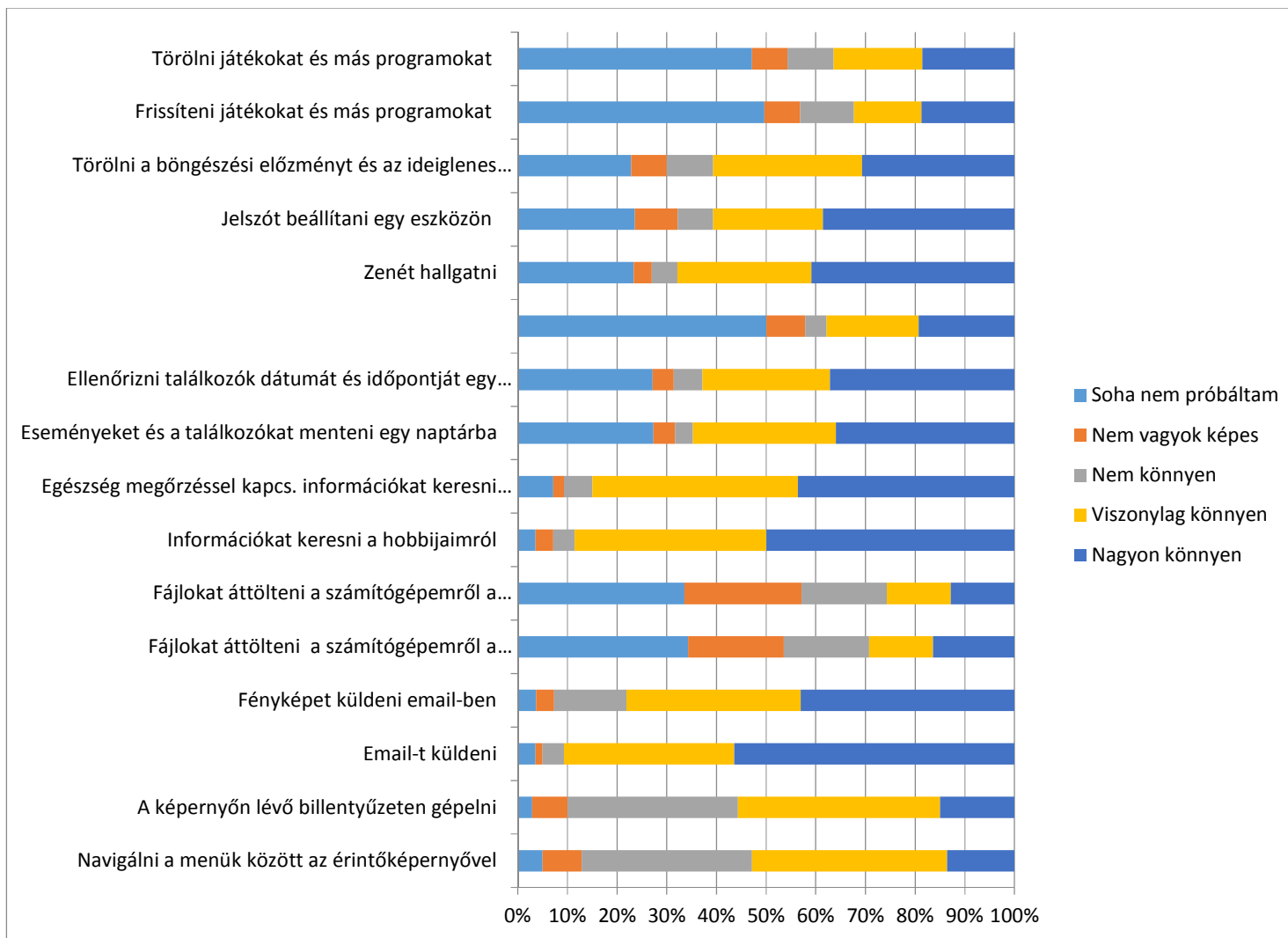
A Tanulás, számítógép használat részben szerettük volna alaposabban felmérni a válaszadók számítástechnikai ismereteit és készségeit.

A válaszadóknak egy öt fokozatú skálán (nem próbáltam, nem vagyok képes, nem könnyen, viszonylag könnyen, nagyon könnyen) kellett megadniuk azt, hogy bizonyos alapvető informatikai feladatokat milyen magabiztossággal képesek megvalósítani.

A kapott adatok alapján a következő megállapításokat tettük:

- A megkérdezettek döntő többsége magabiztosan tud végrehajtani olyan alapvető feladatokat, mint az email küldés vagy a keresés. Ugyanakkor nincs olyan kérdés ahol a válaszadók legalább 10%-ának ne okozna gondot az adott alapfeladat megoldása.
- A mobil eszközökhöz kapcsolódó ismeretek (habár széles körben rendelkeznek velük a válaszadók) jellemzően hiányosak.
- Az érintőképernyő használata sok válaszadónak nehézséget okoz, vagy nem rendelkezik kellő gyakorlattal.
- A némileg összetettebb feladatok (pl. jelszó beállítás, böngészési előzmények törlése, programok frissítése) jóval több válaszadónak okoz gondot, vagy nem fordít ezekre figyelmet.

A számítástechnikai eszközök használatával kapcsolatos válaszok megoszlását az alábbi ábra mutatja be:

Következtetések

A felmérés előtti hipotézisek a 60 évnél idősebb magyarországi felnőttek számítástechnikai eszközhasználatával kapcsolatosan túlnyomó többségükben helyesek voltak.

Előzetes várakozásainkhoz képest magasabb arányban rendelkeztek a megkérdezettek mobil eszközökkel (feltehetően a bevont minta sajátos megoszlásának köszönhetően), de ezen eszközök használatában jellemzően még nem rendelkeznek megfelelő készségekkel, ismeretekkel.

A desktop eszközök használata jelenleg még meghatározó a megkérdezettek körében, de ebben a korcsoportban is jól látható az a tendencia, amely a fiatalabbak körében már megjelent, jelesül, hogy a mobil eszközök egyre elterjedtebbek és a tartalomfogyasztás terén kiszorítják a hagyományos számítógépeket, laptopokat.

A megkérdezettek olyan alap feladatokat, mint az email küldés, böngészés, keresők használata többségükben megfelelő ismeretekkel rendelkeznek, de szinte minden területen található egy szignifikáns réteg, akiknél még ezek az alapvető ismeretek is hiányoznak.

A projekt azon célkitűzése, hogy egy intergenerációs tanulási modellel bevonja a fiatalabb rokonokat az idős korú felnőttek informatikai alapkészségeinek a fejlesztésébe helyes volt és megalapozott. A megkérdezettek preferálják és hatékonynak tartják ezt a tanulási módszert. Ezen tanulási modell jelentős hozzáadott értéke lehet, hogy csökkenteni tudja a generációk közti távolságot és enyhíteni tudja az életkor alapú diszkriminációt.

A kérdőíves felmérés sikere, hogy ráirányította a projekt megvalósítók figyelmét arra, hogy fontos feladatként merül fel az is, hogy az idős korúakat hatékonyan rávegyük, ösztönözzük az online video tananyagok használatára, az azok segítségével megvalósuló „könnyed otthoni tanulás” lehetőségére.